

Téeszésítés a szekszárdi borvidéken

„A félremagyarázott és elhallgatott igazság! Egy aljas kor titkai”

Országos Pályázat

Tapolcsányi Zsófia Emma

Magyar Műhely ÁMK
és Gimnázium Mezőörs

10. évfolyam

Bevezetés

„A félremagyarázott és elhallgatott igazság! Egy aljas kor titkai” pályázatról Rehák József tanár úrtól hallottam, aki a mezőörsi Magyar Műhely ÁMK és Gimnázium történelem tanára.

Én, Tapolcsányi Zsófia Emma a gimnázium 10. évfolyamos tanulója vagyok. A kiírás témája felkeltette érdeklődésemet, miután a családi legendáriumunkban e témakörhöz kapcsolódóan már több történetet hallottam, ezért egy kicsit érintve éreztem magamat.

Pályázatom témájaként a téészesítés folyamatát választottam, melynek kapcsán azonban a kuláküldözést is érintem, miután ezek egymásra épülő „fizikai és lélektani hadviselés” elemei voltak sajnos a múlt század közepének magyar történelmében.

A kuláküldözés és a téészesítés folyamatai mind az anyai, mind az apai felmenőimet is érintette.

Pályázatom megírásához apai nagyanyám dr. Tapolcsányi Józsefné Homoky Emma (Született Érsekújváron, 1942. május 8-án, anyja neve: Dittrich Emma, 9028 Győr, Páva utca 42/C) emlékezését hívtam segítségül.¹

Hiteles kortanúként sajnos már csak Őt kérdezhettem, ezért a szekszárdi üknagypapám Dittrich József érintettségén keresztül igyekszem bemutatni a témát, felelevenítve néhány mozzanatot az 50-es és 60-as években történelemből. Akkor nagymamám 8 – 18 év között volt, tehát sok mindent látott, és valamennyire megértette a történéseket.

---

¹ Interjú alany: dr. Tapolcsányi Józsefné, helyszín: 9028 Győr, Páva u. 24/C., 2016. január 22-24.

Családi emlékek

Nagyi, kérlek előljáróban mutasd be üknagypapámat!

Üknagyapád, Dittrich József Szekszárdon született 1889-ben és 1976-ban halt meg Győrben. Mint a nevéből is kiderül betelepített sváb, iparos családba született. Édesapja még bognár mesterséget folytatott, de üknagyapád már vaskereskedést vezetett. A család a mesterségek folytatása mellett szőlő birtokkal is rendelkezett, mint szinte valamennyi szekszárdi család. A szülők a legidősebb fiút, Jenőt mezőgazdászként taníttatták a Keszthelyi Magyar Királyi Gazdasági Tanintézetben. Sajnálatos módon az első világháborúban hősi halált halt, így az egyedüli fiúgyermekként üknagypapa vitte tovább a családi gazdaságot. Ő is megjárta az I. világháborút, kisebb lött sebbel sikerült túlélnie. A szőlő mellett valamennyi földterülettel és erdővel is rendelkezett.

Fiatal korát is nehéz történelmi időszakban élte, de milyen változást hoztak az 50-es évek?

Az 1952-es kulákklistázás során kuláknak tekintették azokat a parasztembereket, akik 25 kataszteri holdat meghaladó földdel bírtak. Számuk jórészt a földművelők közül került ki. Azonban nemcsak az lett „kulák”, aki „nagygazda” volt, hanem az is, akinek a földje, szőlője magas „aranykorona” értékű volt. Az aranykorona a föld minőségétől függően lett megállapítva, természetesen a kiváló szekszárdi föld a legmagasabb értékű volt, ezért üknagypapa is kuláknak lett minősítve.

Meg kell magyarázni: aki „kulák” volt, annak mindent többszörösen kellett teljesíteni, családtagjaik is nehezen éltek. Külön rossz pontnak számított például iskolai, egyetemi felvételnél. Bátyámat, aki 1950-ben gimnáziumban szeretett volna továbbtanulni, eltanácsolták a kulák nagyapjára tekintettel, ezért kereskedelmi középiskolát végzett. Szerencsére 1954-ben az orvosi egyetemre történő felvételnél már nem vették olyan szigorúan „kulák családból való származását”. Az egyetemet akár 6-8 évvel idősebb társaival kezdte, akiket az előző években származásuk miatt még nem vettek fel. Sztálin halála után egy kis „enyhület” volt érezhető, én 1956 szeptemberétől minden gond nélkül megkezdhettem gimnáziumi tanulmányaimat.

A megfélemlítésnek milyen módszereit használták a politikai hatalom bitorlói?

Néha erőn felül kellett az akadékoskodókat elviselni. Mondvacsinált hiányosságokat felnagyították, idegőrlő számonkérésekkel kellett nap mint nap szembenéznünk. Ezzel akarták kikényszeríteni és meggyorsítani a termelőszövetkezetbe történő mielőbbi belépést.

Állandóan figyeltek bennünket, például esténként az ablak alatt álldogált a „figyelő”, aki hallgatózott, hogy a „Szabad Európa” vagy az „Amerika Hangja” rádiót hallgatjuk-e? Mondani sem kell, minden este ezeket a rádióadásokat hallgatta a család.

Üknagyapa a rádió előtt ült, és egy pokróccal betakarózott a rádióval együtt, hogy az ablakon keresztül ne lehessen hallani az adást, ami nem a mai fülünknek szokott minőségű volt.

Még most is fülemben cseng az ismert bevezető:

„Kedves hallgatóink! Következő műsorunkban a Gallikusz rovatát, a Reflektort hallhatják.”

Ezen mondat még kristálytisztán hallható volt, de utána azonnal kezdődött az adás zavarása.

A „figyelőt” minden érdekelte, ki jött hozzánk, mi hova mentünk, hány órakor, vágunk-e disznót, azt keresve miben lehet kifogást találni.

„Figyelőből” minden kiszemelt családra jutott egy. Az eszközeik, illetve módszereik a mai szemmel nézve komikusnak is tűnhetnek. Az alacsonyabb növésűek még a tyúklétrát is magukkal vitték az esti portyázásukra, hogy az ablak párkányát felérhessék. Hallottuk, amikor a redőnyt is megemelték a bepillantás érdekében.

A következő fotón a szekszárdi házunk látható a „bizonyos ablakkal”.²

Szekszárd Kossuth Lajos utca 49.

---

² Forrás: dr. Tapolcsányi Józsefné családi archívum, 9028 Győr, Páva u. 42/C., 2016. január 24.

Milyen elvárásnak volt a legnehezebb megfelelni?

Szokás szerint minden termésből be kellett szolgáltatni az előírt kvótát, csak a legkisebb mennyiség maradhatott meg a családnak.

Emlékszem, hogy egyszer nem termett annyi kukorica, amennyit be kellett volna szolgáltatni. Ezért Űknagyapa éjszaka lovas kocsival elment a közeli faluba Decsre, a kvótából még hiányzó mennyiséget megvásárolni. (Bár ezt nem lett volna szabad) Természetesen megtudták, megállították, a kukoricát elkobozták és pénzbüntetést róttak ki.

Következő eseményként említem, hogy újabb elvárásként három óra leforgása alatt 1000 db tojást kellett beszolgáltatnunk. Hogy hogy nem, sikerült az egyezer darab tojást a határidőre előteremteni. Persze ez csak úgy sikerülhetett, hogy szerencsére nagy volt az összetartás és a segítőkészség a hasonló sorsú szekszárdiak és környékeliek között.

A beszolgáltatáson kívül a zaklatás más formája mennyire volt jelen a hétköznapiakban?

Mindennapos volt a zaklatás is, ezeken keresztül lelkileg akarták megtörni és a tévesbe való belépést kikényszeríteni űknagyapától. Ebből egy-két példa:

Két öltönyös hivatalnok megjelent az udvaron, és kérdőre vonták űknagyapát, hogy „hol van tűzoltáshoz használható víz?” Nem volt. A következmény pénzbüntetés. Másnap újból „tiszteletüket tették”. Egy vízzel telt hordó fogadta őket, most a tűzcsapkodó (egy hosszú rúd, a végén rákötött ronggyal) hiányát kifogásolták. Természetesen újabb pénzbüntetés!

A család is érintett volt beköltöztetésekkel?

Igen, mivel három szoba volt a házban, ezért egy családot beköltöztettek két szobába. Kijelentették, hogy a „mi családunknak egy szoba elég!” Így édesanyámmal hosszú ideig esténként földre letett matracon aludtunk.

Vélhetően Szekszárd földrajzi adottságai okán a kollektivizálás (erőszakos közös gazdálkodás kialakítása) kicsit elhúzódott, így amikor az ötvenes évek közepén az Alföldön már termelőszövetkezetben dolgoztak, nálunk még csak az agitálás kezdődött.

Az előző zaklatások és kényszerintézkedések mellett mi vezetett ahhoz, hogy elkerülhetetlen lett a termelőszövetkezetbe történő belépés?

Nap mint nap esténként megjelentek az „öltönyös” urak, órák hosszát maradtak, és mondták a szövegüket. Aki idegileg nem bírta, az hamarosan kötélnek állt. Üknagyapa jó sokáig ellenállt, bár nyilván tudta, hogy előbb-utóbb be kell állnia a sorba! Napközben Szekszárd főterén – Garay tér – szólt egy hangosbemondó (akkori kifejezéssel: bömbölde) és beolvasták, hogy ki az, aki már aláírt és ki az, aki nem. (pl. „Már aláírt XY, de Dittrich József még nem...)

Végül persze alá kellett írni.

A „kötelezően ajánlott” tagsági jogviszonya üknagyapának 1961. január 1-től kezdődött, melyet az alább csatolt tagkönyv másolata igazol.³

Személyi adatok

Tag neve: *Dittrich József*

Születési helye: *Szekszárd*

ideje: *1889 jan 18.*

Anyja neve: *Otília Éva*

Lakcíme: *Szekszárd Kossuth L.-u 49.*

Beosztása: *Országos gaz*

Tuz. név: *Garay János*

Községi: *Szekszárd*

Tagsági viszony kezdete: *1961 jan 1*

vége: _____

megszűnés oka: _____

Közet: *Szekszárd 1967. év jan. hó 5. n.*

„GARAY JÁNOS”

Munkaadó: *Termelőszövetkezet*

Szék: *Győrmező*

Tag. P. H. sz.: *721 T. sz.: 1278*

Nyilvántartási szám: *78*

Személyazonossági lg. sz.: *10-I. 115929*

SZTK törzsszám: *7511*

1 D. Tuz. 11-11 7. sz. Nyomtat. 11196. Ára..... Ft 2

Dittrich József – Mgtsz. Tagkönyv

³ Forrás: dr. Tapolcsányi Józsefné családi archívum, 9028 Győr, Páva u. 42/C., 2016. január 24.

A történethez tartozik, hogy mivel Üknagyapa ekkor már 60 éves elmúlt, egyből nyugdíjas lett. Nyugdíja megállapításáról szóló határozat másolatát alább csatolom.⁴

Dittrich József - Nyugdíj határozat

Így szerencsére azt a megaláztatást nem kellett elviselnie, hogy a „városból” jött – mezőgazdasághoz, borkészítéshez még csak nem is konyító - okosok dirigálása mellett dolgozni menjen a „közösbe!”

Érdekesége történetünknek, hogy a kis darabokban lévő szőlőbirtokokkal - Üknagyapám esetében ez három tanyát jelentett 5,7 kataszteri hold szőlőbirtokkal - a termelőszövetkezet nem tudott mit kezdeni, ezért a család használhatta továbbra is, dolgozhattunk, szüretelhettünk, a szüret után a kiszabott részt viszont be kellett szolgáltatni.

Az elején azért volt egy kísérlet a „nagy tudásúak „részéről, hogy a szekszárdi Bartina hegyen egy minta-gazdaságot hoznak létre. Megmutatván a szekszárdi volt szőlősgazdáknak, hogy hogyan is működik a „szocialista módszer”. Véleményük szerint a barázdáknak a hegyoldalon függőlegesen kell futniuk. A módszer az első nagyobb záporig tudta csak beváltani a hozzá fűzött reményeket.

⁴ Forrás: dr. Tapolcsányi Józsefné családi archívum, 9028 Győr, Páva u. 42/C., 2016. január 24.

A talajerózió problémájával a Tudományos Ismeretterjesztő Társulat heti lapja az Élet és Tudomány 1963. február 24-i száma is foglalkozik, de a szerző - Havasné Bede Piroska – szerint a sárközi vidék termelősövetkezetei előtt szép jövő áll.⁵

Az idő azonban nem tudta beigazolni a minőségi bort biztosító közös szőlőgazdálkodás lehetőségét, egyrészt a magas szaktudás igénye, a területek szétaprózódása, akkori technológiája miatt („gyalogmunka”).

A kudarcot azonban mindképpen leplezni kellett. 1963-ra felépült a szekszárdi borkombinát, amely már tömegtermelést biztosítva szolgálta a szovjet piacot is, ez persze a minőség rovására ment. Ezzel is hozzájárulva a magyar bor jó hírének rombolásához. A bor szekszárdi származására már az elnevezése sem utalt, MECSEK Vidéki szőlőgazdaság termékeként jelenhetett csak meg.

Üknagyapa a szőlőbirtokok mellett szántó földterületeket, illetve egy kevés erdőterületet – 10 kataszteri hold 270 négyszögöl, 363.19 aranykorona értékben - is kénytelen volt a „közösbe adni”, melyek használata után nevétséges összegű földjáraadékokat állapítottak meg.

A szántók különböző parcellában helyezkedtek el, nagy részüket korábban bérbe adtuk, valamint Gidra nevű lovunk takarmányaként kukoricát ültettünk bele.

A bérlet és a takarmány hiányát is természetesen megéreztük, ugyanúgy, mint az erdőből kitermelt fáét. Ez utóbbit megelőzően tüzelőnek használtuk, de legfőképpen akác szőlőkarókat faragott belőlük telente üknagyapa.

---

⁵ Forrás: „Élet és Tudomány” – a Tudományos Ismeretterjesztő Társulat Hetilapja, XVIII. 8. szám, 1963. február 24., 240-244. oldal

A termelőszövetkezet 1962. április 30-i elszámolását az alábbi dokumentum szemlélteti.⁶

Garry János mg. tisz. Szekszárd.
 szájt szám: 590/1962.

Szekszárd, 1962. Apr. 30. nap
 Tárgy: Elszámolás
 Tek. törzesszáma: 170
 Ögyintéző: Szivyné

... Dittrich József ... Tagtársnak 4, 725 mlé
 Buda

Szekszárd.
 ... Hosnyák L. ... u. 49. ház.

Értesítjük a Tagtársat, hogy az aranykorona hozzájárulását a közgyűlés szerint valamint a behozott állatokat, felszereléseket 1961. évi esedékességét és a földjáraadékat az alábbiak szerint számolta el a Termelőszövetkezetl

A beadott földterület a Városi Tanács V.B.NG. Csz. Atyának földkönyve szerint az alábbi volt: ... 10. kh. 270 ... C-81

Behozott földterület aranykorona értéke: 363.19 Ft

1./ Közgyűlés szerint felajánlott hozzájárulás: 5.446.85 Ft

2./ Felvezetések, elszámolások:

a./ 1961. év folyamán kp. befizetés ... Ft

b./ Behozott állatok és gazd. felszerelések 1961. évi esedékes része ... Ft

c./ 1961. évi földjáraadéki miatti elszámolás /háttér föld, esedékes levonásba kerülő a fentiekből/ ... Ft

Összesen: ... Ft +

Befizetendő tartozás: SZTK. miatt: 525.82 Ft
 Hozzájár. " 5.446.85 Ft

Összesen: 5.972.67

A termelőszövetkezet vezetősége a befizetendő tartozás címén kintartott összeg rendezésére szólítja fel a Tagtársat a készpénztől az előző 15 napon belül.

Horváth Lajos ek. elnök

További megjegyzések:

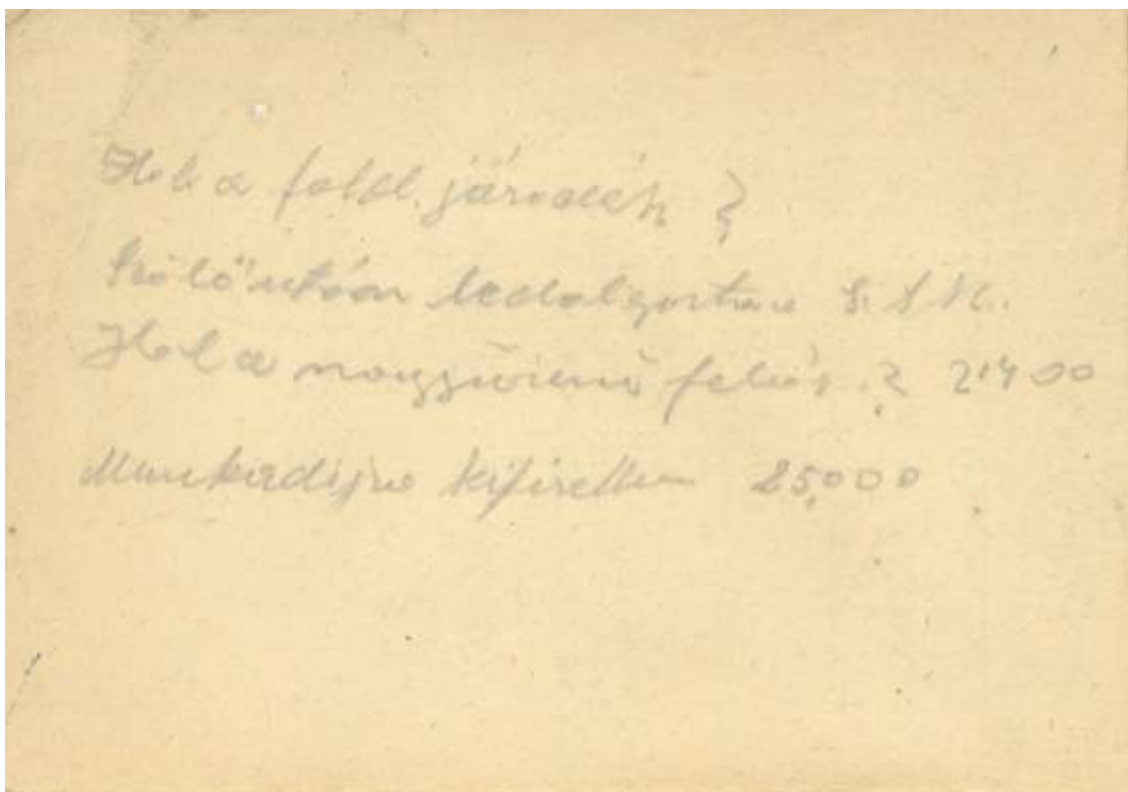
1. Földjáraadéki szempontjából elszámolt összeg: 527.28 Ft
 2. SZTK. miatt a fentiből levonás: 1.053.10 Ft
 3. További elszámolásnál figyelembevehető kp. ... Ft +
 4. SZTK. miatti tartozás: 525.82 Ft -

213/578 sz.

1962. április 30-i Elszámolás

⁶ Forrás: dr. Tapolcsányi Józsefné családi archívum, 9028 Győr, Páva u. 42/C., 2016. január 24.

Üknagyapa az elszámolást több ponton megkérdőjelezte, melyek az ő kézírásával a dokumentum hátoldalán olvashatóak.

Feljegyzések a hátoldalon

Üknagyapa feljegyzései:

- Hol a földj. járadék?
- Szőlő után ledolgoztam az Sztk-t
- Hol a nagyüzemi felár? 2:400
- Munkadíjra kifizettem 25,000

A beígért földj. járadékról, nagyüzemi felárról „még az írás sem szól”, üknagyapa által viselt költségeket (sztk, munkadíj kifizetés) pedig számba sem vették. Sajnos ezt minden különösebb indoklás nélkül megtehették.

Mára csak emlék a szép „Parásztá”⁷ (amely Szekszárd egyik legjobb minőségű szőlőterülete volt) tanyával, földbe vájt pincéjével, rengeteg hordójával, prüssel, kádakkal, stb. (csatolt alábbi fénykép). A közös gazdálkodás ellehetetlenülését kénytelen kellett felismerve, méltatlan összegű havi földjáradékkal fizették ki üknagyapát. Ma ez a terület, amelyen kiváló díjnyertes borok teremtek, teljes egészében be van építve „csodálatos” palotákkal.

Család a Parásztán – Üknagyapa a képen balról a harmadik

---

⁷ Forrás: dr. Tapolcsányi Józsefné családi archívum, 9028 Győr, Páva u. 42/C., 2016. január 24.

Zárszó

A megidézett történetek egyes részleteit családi anekdota-szerűen már többször hallottam, de a pályázat megírása során érintett meg igazán az, hogy nagymamám egy hozzám hasonló korban lévő lányként élte meg ezeket. Meg is kérdeztem, hogyan lehetett elviselni és megélni a mindennapokban ezeket a történéseket, miután sok családban tragédiák is történtek. Nagymamám szerint minden bizonnyal üknagypapám rendkívüli nyugodtsága és optimizmusa segítette át a családot ezen az időszakon. Nagymamámnak csodálatos gyermekkort teremtett, minden tőle telhetőt megtett érte, semmiben hiányt nem szenvedett. Rendkívül jó természetéből adódóan el tudta viselni az előzőekben leírt dolgokat. Valószínű, hogy az ő generációja megedződött a hosszú háború és az utána következő nehéz évek során.

Úgy érzem a mi korosztályunknak is példaképül szolgálhatna az ő nemzedékük, miután 24 évesen, fiatal házasként vonult be az I. világháborúba katonaként, mire az első világegészből kicsit „összeszedték magukat” már a második világháborús környezetben kellett a hétköznapiakat élni. Öregkorára pedig jöttek az 50-es évek megpróbáltatásai és a téveszesítés. Mindezek ellenére derűjét 80-as évei végéig is megőrizte.

Ezzel a pályázattal az Ő és sorstársai emléke előtt is szeretnék tisztelni.

Remélem, hogy a történelemben soha többé nem ismétlődhet meg, hogy egy tollvonással el lehessen venni egy élet munkáját, s porig alázni az emberek méltóságát, eldobni szaktudásukat.

A pályázatom megírásához nyújtott segítségét ezúton köszönöm Nagymamámnak, Szabó Gyula tisztelendő úrnak és Rehák József tanár úrnak.

Mezőörs, 2016. március 05.

Tapolcsányi Zsófia Emma